

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 796 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintaqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizm tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavlatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimliklarni baholashni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarini.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	513
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili.....	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi.....	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	

Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан...	719
Рузиева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmatdovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar.....	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinova	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rne	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri.....	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	

JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULK VA YER SOLIQLARINI HISOBLASH VA UNDIRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI

Qurbonov Muxiddin Abdullayevich

PhD, O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasi huzuridagi Fiskal instituti
"Soliqlar va soliqqa tortish" kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Soliqlar davlat moliyaviy siyosatining asosiy vositalaridan birini anglatadi va soliqqa tortish muammolari jamiyat rivojlanishining ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy muammolarini hal qilish bilan bevosita bog'liqligi tufayli an'anaviy ravishda eng ziddiyatli bo'lganlar ro'yxatiga kiritilgan. Soliq tizimida mulk solig'i alohida o'rin tutadi, ulardan biri bu maqolada ko'rib chiqilgan yer solig'idir. Ko'chmas mulkka soliq solishning tub islohotlari fonida yerga soliq solishni o'rganish, ayniqsa, dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu islohotlarning natijalari yuridik va jismoniy shaxslarga birdek ta'sir ko'rsatadi. Shunga qaramay, islohotning har qanday natijalari haqida gapirishga hali erta, chunki u uzoq muddatli istiqbolga yo'naltirilgan.

Kalit so'zlar: Yer solig'i, mol-mulk solig'i, kadastr qiymati, bozor qiymati, ko'chmas mulk solig'i, mahalliy budjetlar.

Abstract: Taxes are one of the main instruments of state fiscal policy and are traditionally included in the list of the most controversial ones, since tax issues are directly related to the solution of social, economic and political problems of the development of society. Property tax occupies a special place in the tax system, one of which is the land tax, which is discussed in this article. The study of land taxation is especially relevant against the background of radical reforms in real estate taxation. The results of these reforms will affect both legal entities and individuals. Nevertheless, it is too early to talk about any results of the reform, since it is oriented towards the long term.

Key words: land tax, property tax, cadastral value, market value, real estate tax, local budgets.

Аннотация: Налоги представляют собой один из основных инструментов государственной фискальной политики и традиционно входят в список самых противоречивых, поскольку налоговые вопросы напрямую связаны с решением социальных, экономических и политических проблем развития общества. Налог на имущество занимает особое место в налоговой системе, одним из которых является земельный налог, о котором идет речь в этой статье. Изучение земельного налогообложения особенно актуально на фоне радикальных реформ налогообложения недвижимости. Результаты этих реформ коснутся как юридических, так и физических лиц. Тем не менее, о каких-либо результатах реформы говорить рано, поскольку она ориентирована на долгосрочную перспективу.

Ключевые слова: земельный налог, налог на имущество, кадастровая стоимость, рыночная стоимость, налог на недвижимость, местные бюджеты.

KIRISH

Yer soliq solish obyekti sifatida vizual aniqlik, barqarorlik, uzoq muddatli mavjudlik, majburiy davlat ro'y-xatiga olish, shuningdek, erkin bozorda shakllanadigan yuqori qiymat parametrlariga ega. Ko'chmas mulk solig'i bejizga – dunyoning rivojlangan mamlakatlaridagi asosiy tarixiy soliqlardan biri va mahalliy budjetlarni to'ldirishning asosiy manbalaridan biridir. Mamlakatimizning ulkan yer maydoniga egaligi ushbu yerdan daromad olish uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Bu davlatning yer resurslariga bo'lgan qiziqishi ortishi bilan belgilanadi.

Yer solig'i mahalliy budjetlarning asosiy daromad manbalaridan biri hisoblanadi, ammo undan tushadigan budjet daromadlari juda ozdir. Shu sababli, davlat oldida yerlardan samarali foydalanishni ta'minlash, yer solig'ini optimal hisoblashni ta'minlash, uning yig'ilishini ko'paytirish vazifalari turibdi.

Shuni esda tutish kerakki, yerlarni soliqqa tortish sohasidagi yangiliklar, muammolar va ularning batafsil o'rganilmasligi aholining zaif qatlamlarining ijtimoiy ahvolini jiddiy ravishda yomonlashtirishi mumkin. Shuningdek, mahalliy soliqlar va yig'implarning ma'muriyatchiligi mexanizmlarining samarasizligi oqibatida ularni yig'iluvchanlik darajasi yetarli emasligi, shuningdek, ko'chmas mulk va yer uchastkalarini to'liq hisobga olish va qiymatini obyektiv aniqlashning mavjud emasligi tizimli muammolarni bartaraf etish zarurligini anglatadi.

Shuning uchun kadastr qiymatidan soliq bazasi sifatida foydalanish oqibatlari, yerlarni kadastr bilan baholash metodologiyasini takomillashtirish hamda boshqa muammolar yaxshilab o'rganilishi va yechilishi kerakligi bugungi kunda soliq tizimining dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Yer solig'idagi muammolarning yechimi ikkita soliqni birlashtirish (yer solig'i va mol-mulk solig'i) va ularni yangi soliq – ko'chmas mulk solig'i bilan almashtirish bo'lishi mumkin. Yagona soliqni joriy etish ko'chmas mulk obyektlarini ro'yxatdan o'tkazish va ularning kadastr qiymatini aniqlash bo'yicha mashaqqatli jarayonni talab etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Yer solig'i bo'yicha tadqiqotlarning nazariy bazasi va konseptual asoslarini yaratishda soliq munosabatlarini va soliq tizimining masalalarini huquqiy tartibga solishga ta'sir ko'rsatadigan qoidalar va xulosalari bo'yicha bir qator xorijiy iqtisodchi olimlar ilmiy izlanishlar olib borgan.

Xususan, buyuk klassik iqtisodchi Adam Smit fikricha, "Shaharda yer rentasi qanday bo'lsa, oddiy yer rentasi ham xuddi shunday, – shu turdagi daromad beradi, qachonki mulkdor ko'pchilik holatlarda hech qanday mehnatsiz va tashvishsiz yerdan o'zi uchun foydalanadi. Agar u mulkdorning ushbu daromadining bir qismini davlat xarajatlarini qoplash uchun olinsa, bu hech bir sanoat tarmog'ining rivojlanishini kechiktirmas edi. Mana nima uchun shahar yer rentasi va oddiy yer rentasi o'rtasida paydo bo'ladigan bunday turdagi daromadlarga balkim maxsus soliq joriy qilish kerakdir".

T.Maltus rentada muhim jihatni ko'radi va u uni yer unumdorligi bir xil bo'lmaganda yerlarga sarflangan kapital har xil foyda berishida va o'rtacha unumdor yerdan olingan foyda bilan unumdorroq yerdan olingan foyda o'rtasidagi farq (difference) rentaning maxsus kategoriyasi – differensial rentani tashkil qilishida ko'radi.

D. Rikardo o'zining yer rentasi nazariyasida renta shakllanishida har qanday tabiiy omilning ishtirokini inkor qiladi. Uning fikricha, renta aholining o'sishi natijasida eng past sifatdagi yoki eng yomon joylashgan yerdan ham foydalanishga majbur bo'lgan paytda vujudga keladigan. Renta yaxshi yerlarning kamyobliligi va yomon sifatli yerlarni o'zlashtirish zaruratidan vujudga keladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolaning nazariy va uslubiy asoslari dialektik tahlil usuli bo'lib, uning ilmiy va bilim qobiliyatlari yer solig'i to'g'risidagi qonun hujjatlarini o'rganishga imkon beradi. Maqolada qo'llanilgan usullar ba'zi hollarda daliliy kuchga ega bo'lgan va o'rganilayotgan masalaning xususiyatlarini ochib beradigan zarur dalillarni oddiy bayon qilish imkoniyatini istisno etmaydi.

Tadqiqot iqtisodiy va boshqa fanlarning yutuqlari, moliya, soliq, yer qonunchiligi bo'yicha xorijiy va o'zbekistonlik olimlarning asarlari, yerlarni soliqqa tortishning tarixiy tajribasini tahlil qilish, uning qo'llanilishi soliqlar va yig'imlar to'g'risidagi amaldagi qonunchilik va amaliyotga asoslangan.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Ma'lumki, soliq solish tamoyillari soliq munosabatlarini amalda tashkil etish, soliq solish, uni undirish amaliyotining mazmunini ochib beradi. Shunday ekan, samarali soliq tizimini ifodalovchi tamoyillardan biri, bu – uning soliqlarni yig'ish jarayonini imkon qadar arzonlashtirish tamoyilidir. Ushbu tamoyil davlat va soliq to'lovchilar tomonidan soliqlarni yig'ish uchun ketadigan xarajatlarni mumkin qadar kamaytirishni ko'zda tutadi. Biroq mamlakatimizdagi amalda bo'lgan ayrim soliqlar, xususan, yer solig'ining budjet daromadlaridagi salmog'i juda kam bo'lgani holda ularni hisoblab chiqish va undirish bilan bog'liq ma'murchilik xarajatlari ancha ko'p hisoblanadi.

Foydalanilmaydigan daromad salohiyati va yerga soliq solish bilan bog'liq ko'plab muammolarning hal qilinmaganligi (hozirgi kungacha) ko'p jihatdan tarixga bog'liq.

Amaldagi Soliq kodeksiga ko'ra mulk huquqi, egalik qilish, foydalanish yoki ijara huquqlari asosida yer uchastkalariga ega bo'lgan yuridik va jismoniy shaxslar yer solig'i to'lovchilardir.

Yer uchastkalaridan foydalanganlik uchun budjetga to'lovlar yer solig'i yoki yer uchun ijara to'lovi tarzida amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, Qoraqalpog'iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, mahalliy davlat hokimiyati organlari tomonidan ijaraga berilgan yer uchastkalari uchun to'lanadigan ijara to'lovi yer solig'iga tenglashtiriladi. Yer uchastkalarini ijaraga olgan yuridik shaxslarga yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'ini to'lovchilar uchun belgilangan soliq stavkalari, soliq imtiyozlari, soliqni hisoblab chiqarish, soliq hisobotini taqdim etish va soliqni to'lash tartibi tatbiq etiladi.

Ko'chmas mulk ijaraga berilgan taqdirda, ijaraga beruvchi soliq to'lovchi hisoblanadi. Bunda moliyaviy ijara (lizing) shartnomasiga muvofiq moliyaviy ijaraga (lizing) berilgan (olingan) ko'chmas mulk obyektlari bo'yicha ijaraga oluvchi (lizing oluvchi) soliq to'lovchi deb aytiladi.

Yer uchastkasidan bir nechta yuridik shaxs birgalikda foydalangan taqdirda, har bir yuridik shaxs yer uchastkasining foydalanilayotgan maydonidagi o'z ulushi uchun soliq to'lovchi bo'ladi.

Mamlakat milliy boyligining eng muhim elementi bu har qanday jamiyat hayotida alohida o'rin tutadigan yer, resursidir. U quyidagicha asoslanadi:

- geografik nuqtayi nazardan, bu inson yashaydigan makon asosidir;
- siyosiy ma'noda, bu davlat ma'lum bir huquqiy tizimni tashkil etadigan hududdir;

- iqtisodiy jihatdan bu qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining asosiy vositasi va iqtisodiyotning boshqa barcha tarmoqlarini joylashtirish va rivojlantirish uchun asosdir.

Jamiyat uchun yerning bunday katta roli insonning turli xil ehtiyojlarini qondirishga imkon beradi: fiziologik, ekologik, xavfsizlik, psixologik, ijtimoiy, ishlab chiqarish.

Buning sababi yerning o'ziga xos iste'mol xususiyatlariga bog'liqligidir. Gap yerdan ko'p maqsadli foydalanish (ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish makoni, mehnat vositalari, mehnat predmeti sifatida) yerni boshqa manbalar bilan almashtirishning muqobil variantlarining yo'qligi haqida ketmoqda. Yer binoning ajralmas qismi, har qanday inshootning tuzilishi, shuningdek, mustaqil, alohida obyekt bo'lishi mumkin. Yerning teng bo'lmagan sotish qobiliyati bor, shuning uchun uning savdo oborotida ba'zi cheklovlar mavjud.

Tarixiy jihatdan mulk solig'i, ayniqsa, yer solig'i, daromad solig'idan oldin paydo bo'lgan. Bu majburiy to'lovni qaytarib olishning birinchi shakllaridan biridir.

Yer mulk sifatida boshqa soliq solish obyektlari – daromadlar, qo'shilgan qiymat va boshqalar bilan taqqoslaganda eng barqaror soliq solish obyektlaridan biri hisoblanadi. Yerga soliq solishda shaxs – soliq solish obyekti egasi yoki egasi undan samarali foydalanishga intiladi. Bunday mol-mulkni soliqqa tortishdan yashirish qiyinroq, uning qiymati soliq solish uchun egalarining xohish-istaklaridan qat'i nazar belgilanadi.

Mamlakatimiz soliq tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar zahirida bir qator kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

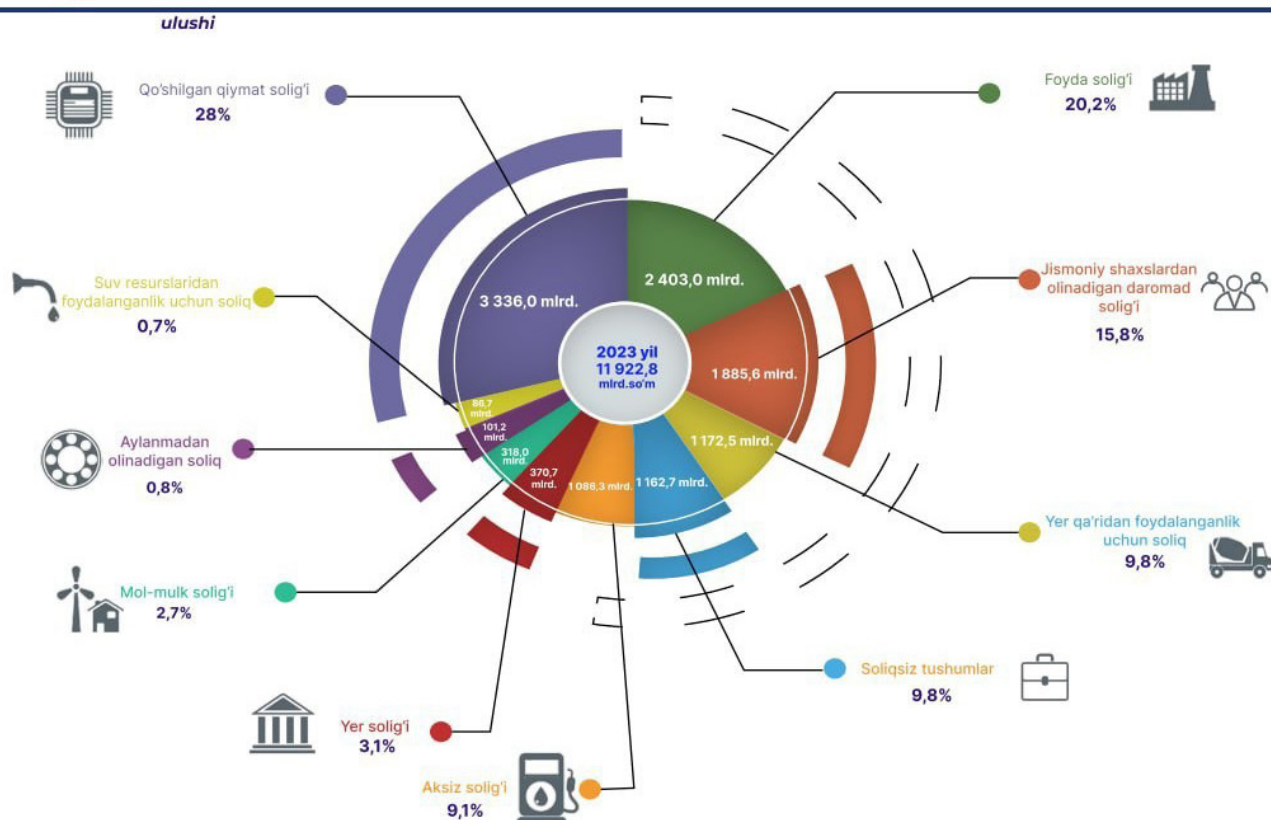
Xususan, soliq solish maqsadida yer va ko'chmas mulkning kadastr hisobi va qiymatini baholash bilan to'liq qamrab olish chora-tadbirlarini amalga oshirish uchun kadastr va soliq organlari ma'lumotlar bazalarini integratsiyalashtirish barobarida 2021-yildan mol-mulk va yer solig'i o'rniga ko'chmas mulk solig'ini joriy qilish belgilab qo'yildi.

Shuningdek, yer hisobi va davlat kadastrlarini yuritish tizimida yangi bosqich boshlandi, sohani ilg'or tajriba asosida isloh qilish, yangicha boshqaruv tizimini joriy etish, yerning hisobini to'liq yuritish va raqamlashtirish bo'yicha kompleks vazifalar belgilandi. 2021-yildan boshlab davreestr.uz – ko'chmas mulk obyektlari davlat reyestri, ygk.uz – O'zbekiston Respublikasi soliq Qo'mitasi huzuridagi kadastr agentligi portallari qatorida, Kadastr agentligining Milliy geoaxborot tizimiga integratsiya qilinadigan onlayn geoportal ochilishi hamda barcha tadbirkorlik subyektlari, shu jumladan oboroti (tushumi) 1 milliard so'mgacha bo'lgan yuridik shaxslar uchun yuridik shaxslarning mol-mulk solig'i, yer solig'ini joriy etish orqali soliq bazasi kengayishi oqibatida budjetga ko'proq mablag'lar tushushiga olib keladi.

Soliq Xizmati

Soliq organlarining 2023-yil yanvar oyida budjetga tushumlari

Mamlakatimizda mol-mulk va yer soliqlarini ko'chmas mulk (bino, inshoot va yer uchastkalari) obyektlarining bozor bahosiga yaqin bo'lgan kadastr qiymati asosida hisoblash tizimini ikki bosqichda joriy etiladi:

- birinchi bosqichda (2021–2023-yillar) – ko'chmas mulk bo'lgan turar joy fondi obyektlari (kvartira, yakka tartibdagi uy-joylar, dala-hovli), shuningdek, ushbu obyektlar egallagan yer uchastkalariga nisbatan;
- ikkinchi bosqichda (2022–2024-yillar) – yashash uchun mo'ljallanmagan alohida ko'chmas mulk obyektlari, shuningdek, ushbu obyektlar egallagan yer uchastkalariga nisbatan.

Shuningdek:

- a) ko'chmas mulkni ro'yxatdan o'tkazish va kadastr tizimini modernizatsiya qilish uchun Jahon bankidan imtiyozli kreditlar jalb qilinadi;
- b) 2021-yil 1-aprelga qadar xalqaro moliya institutlari ekspertlari bilan birgalikda ko'chmas mulk obyektlariga soliq solishni yanada takomillashtirish bo'yicha yer solig'i va mol-mulk solig'ini o'rniga ko'chmas mulk solig'ini kiritishni nazarda tutuvchi "Yo'l xaritasi" ishlab chiqiladi;
- d) ko'chmas mulk obyektining (bino, inshoot va yer uchastkalari) yuridik yoki jismoniy shaxs egaligida bo'lishi emas, balki ularning kadastr qiymatidan va obyektning foydalanish maqsadidan kelib chiqqan holda soliq solish tartibi birxillashtirilishi va yer solig'i bo'yicha advalor stavka kiritiladi;
- e) belgilangan tartibda quyidagi loyihalar ishlab chiqiladi:
 - 2021-yil 1-avgustga qadar – kadastr qiymatini maksimal darajada bozor bahosiga yaqinlashtirishga alohida e'tibor qaratgan holda, turar joy fondi ko'chmas mulki obyektlarining kadastr qiymatini aniqlash tartibini takomillashtirish hamdayakka tartibdagi uy-joy qurish va uy-joyga xizmat ko'rsatish obyektlari bilan band bo'lgan yer uchastkalarining kadastr (bozor) qiymatini aniqlash tartibini kiritish bo'yicha hukumat qarori;
 - 2021-yil 1-noyabrga qadar – yashash uchun mo'ljallanmagan ko'chmas mulk obyektlari va ushbu obyektlar bilan band bo'lgan yer uchastkalarining bozor bahosiga maksimal darajada yaqinlashtirilgan kadastr qiymatini aniqlash mexanizmini kiritish to'g'risida hukumat qarori;
 - 2021-yil 1-dekabrga qadar – foydalanishga ruxsat etilgan yer uchastkalari turlari klassifikatorlari va ularga bo'lgan huquqlarni tugatish uchun asoslarni nazarda tutuvchi Yer kodeksining yangi tahriri;
- f) 2021-2022-yillarda respublikaning quyidagi "tajriba-sinov" hududlarida yer uchastkalaridan foydalanilishiga va kapital qurilish obyektlarining belgilangan maqsadiga qarab ko'chmas mulk obyektlarining bozor qiymatiga asoslangan kadastr qiymatini aniqlash bo'yicha eksperiment o'tkaziladi:
 - turar va noturar (tijoriy) joylarga mo'ljallangan ko'chmas mulk obyektlari – Toshkent shahri Mirzo Ulug'bek tumani; sanoat obyektlari – Navoiy viloyati Navoiy shahri; rekreatsion zonalar va alohida qo'riqlanadigan hududlar obyektlari – Toshkent viloyati Bo'stonliq tumani; qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan obyektlar – Buxoro viloyati Romitan tumani.

Moliya vazirligi 2021-2024-yillar davomida yuridik va jismoniy shaxslarga tegishli bo'lgan ko'chmas mulklarni baholashni o'tkazish uchun soliq qo'mitasining asoslantirilgan hisob-kitoblariga ko'ra budgetidan mablag' ajratib boradi.

Bugungi kunda yer va mol-mulk solig'ini optimallashtirish juda muhimdir, chunki O'zbekiston iqtisodiyoti ushbu daromadlarga bog'liq.

Agar ushbu soliqlar to'g'ri optimallashtiriladigan bo'lsa ya'ni yer va mol-mulk solig'i birlashtirilib yagona ko'chmas mulk solig'i joriy etilsa, unda mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishiga erishish mumkin.

Biz yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, o'rganilayotgan soliq mahalliy toifaga kiradi, shu sababli u mahalliy hokimiyat vakillik organlari tomonidan belgilanishi, kiritilishi va bekor qilinishi shart.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mamlakatimizda yer solig'ini undirishda bir qator muammolarga duch kelamiz.

Xususan, yer solig'i yerdan foydalanish darajasi va tabiatiga unchalik ta'sir qilmaydi, dehqonchilikning eng samarali usullaridan foydalanishni rag'batlantirmaydi. Suvni tejaydigan (tomchilatib, yomg'irlatib, diskret va boshqa) sug'orish texnologiyalari joriy etilgan yerlarni vaqtinchalik soliqdan ozod etish kabi turli imtiyozlarning qo'llanilishi ushbu muammo yechimi bo'la oladi.

Yer solig'ining soliq to'lovchi moliyaviy ahvoriga bog'liq emasligi. Soliq to'lovchining to'lov qobiliyati bor-yoqligidan qat'i nazar, soliqlar undirilishi kerak. Soliqning ushbu jihati budget mablag'larini barqarorligini ta'minlasada, kezi kelganda soliq to'lovchilarning imtiyozga muhtoj qatlamlari uchun og'irlik qiladi.

Yer uchastkalaridan foydalanish bo'yicha ma'lumotlar bazasida ba'zi yer egalari to'g'risidagi ishonchli ma'lumotlarning yo'qligi yerni unumdorligini pasayishiga, hamda yer maydonlaridan hujjatlarsiz yoki hujjatlarda ko'rsatilganidan kattaroq hajmda foydalanishga olib keladi.

Umumiy mulk huquqida bo'lgan qishloq xo'jaligi yerlariga egalik huquqini ro'yxatdan o'tkazish bilan bog'liq muammo ayniqsa, dolzarbdir.

Ko'chmas mulk davlat kadastrida to'liq bo'lmagan ma'lumotlar soliq solish obyektlarini shakllantirishga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Davlat reyestr ma'murlari va mahalliy hokimiyat organlari o'rtasidagi o'zaro aloqalar samarali tarzda o'rnatilmagan.

Hozirgi vaqtda mahalliy soliqqa tortishning past samaradorligining sabablaridan biri yer solig'i bo'yicha soliq bazasining nomukammalligidir.

Mintaqadagi yerlardan foydalanishda nazoratning yo'qligi yer solig'ini undirishga to'sqinlik qilmoqda. Yerlarni soliqqa tortishning ushbu va boshqa bir qator muammolari ushbu sohadagi qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha chora-tadbirlarni yanada rivojlantirishni talab qiladi.

Mahalliy budjetlar daromad manbai sifatida yer resurslarining rolini oshirish, shuningdek, yerlarni muhofaza qilish va yerdan oqilona foydalanishni rag'batlantirish zarur.

Yuqoridagi muammolarning yechimi sifatida, hamda yer solig'ining budjet daromadlaridagi ulushini oshirish maqsadida quyidagi tavsiyalar va takliflarni ishlab chiqdik:

- yerlarni kadastr qiymati asosida baholashni amalga oshirish, bosqichma-bosqich yer uchastkalarining kadastr qiymatini bozor qiymatiga yaqinlashtirish;
- yer solig'i tushumlaridan kelib chiqadigan zararlarini kamaytirish maqsadida kadastrda ro'yxatdan o'tgan yer uchastkalari to'g'risida ishonchli va to'liq ma'lumot bazasini shakllantirish;
- yer uchastkalari egalarini aniqlash;
- yer uchastkalariga bo'lgan mulk huquqini ro'yxatdan o'tkazishda yordam ko'rsatish;
- yerlarni davriy ravishda qayta baholash orqali soliq solinadigan bazani oshirish;
- foydalanilmayotgan yerlarni aniqlash yoki uning unumdorligini pasaytirish, shu bilan birga soliq organlari tomonidan yer uchastkalarini suiiste'mol qilish faktlari ustidan nazoratni va noqonuniy foydalan-ganlik uchun jazo choralari qo'llashni kuchaytirish;
- yer solig'i imtiyozlari ro'yxati va ularni berish tartibi o'zgartirish, hamda qonunchilikda muayyan soliq imtiyozlari va imtiyozlarni taqdim etishning maqsadga muvofiqligi va samaradorligini tizimli va har tomonlama tahlil qilish mexanizmini yaratish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Зозуля В.В., Зуйков А.В., (2015). Классификация имущества для целей налогообложения. Международный бухгалтерский учет, 14(356), 41-50.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyundagi 5468-sonli "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
3. Савина О.Н., (2013). Барьеры в нормативном правовом обеспечении механизма предоставления и применения налоговых льгот и преференций в России. Международный бухгалтерский учет, 19, 44-60.
4. Tulakov U.T., Ismoilov Sh.Sh., (2020). Bases of real estate taxation in Uzbekistan. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 24(6), 2109–2114. <https://doi.org/10.37200/IJPR/V24I6/PR260200>.
5. Смит А., (1992) "Исследования о природе и причинах богатства народов" т.2. Пер. с англ. – М.: – 612 с.
6. Жид Ш., (1995) История экономических учений. – М.: Экономическое наследие, 120-124.
7. Черник Д.Г., (1996) Налоги: Учеб. Пособие, – М.: Финансы и статистика, – 312 с.
8. Altiyev A.S., (2018). Yer resurslaridan foydalanish tizimini tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish. i.f.d. ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan dissertatsiya.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyundagi 5468-sonli "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-dekabrda 6121- sonli "Resurs soliqlari va mol-mulk solig'ini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi Farmoni.
11. Xudoyqulov S. K., To'lov U.T., (2020). O'zbekistonda ko'chmas mulkni soliqqa tortish tizimini takomillashtirish. Moliya va bank ishi ilmiy jurnali, 1(6), 151- 160.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.